

היבטים לשוניים בפרשת בחקתי עה

דקדוקי קריאה בפרשת בחקתי, בהפטרה, ובראשון של במדבר

כו ז **לַחֲרֹב**: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול המורה על מיודע

כו יא **בְּתוֹכְכֶם**: כ"ף ראשונה בשווא נע, אין לחוש לחלק מהדפוסים שניקדו שם חטף, כן הוא הדבר בהמשך

כו יב **תְּהִי-לִי**: געיה בת"ו

כו יג **קוֹמְמִיֹת**: מ"ם ראשונה בשווא נע¹

כו טז **אֶעֱשֶׂה-זֹאת**: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה

כו כב **וְנִשְׁמוּ**: המ"ם בדגש חזק, מלשון שממה

כו כה **וְשִׁלַּחְתִּי דִּבְרִי**: טעם נסוג אחור ללמ"ד ואין מרכא בהברה האחרונה²

כו כו **וְאָפוּ**: מלרע, טעם תלישא מונח במקומו הטבעי, על האות הראשונה, אך ההטעמה היא בהברה האחרונה

כו לא **חֲרָבָה**: החי"ת בקמץ קטן. **וְהִשְׁמוֹתִי**: דגש חזק המ"ם, לשון שממה

כו לב **וְשִׁמְמוּ**: מ"ם ראשונה בשווא נע ולא בחטף (ראה הערה לעיל כו יג)

כו לד **שְׁבַת־תִּיהֶ**: ב"ת בשווא נע. **הַשְּׁמָה**: ה"א בקמץ קטן עקב הדגש בשי"ן, דגש חזק במ"ם, כן הדבר גם בפסוק הבא. ה"א בסוף המילה אינו במפיק

כו לו **בְּכֶם**: בזקף ולא ברביע. **וְהִבֵּאתִי מִקְדֶּשׁ**: טעם נסוג אחור לב"ת ואין מרכא בהברה האחרונה. **וְנִסּוּ**: במלרע. **מִנְסַת-חֲרֹב**: געיה בנר"ן, יש לקרוא בהעמדה קלה שם

כו לז **אֵין**: טעם אתנח האריך את תנועת האל"ף לקמץ

כו מא **אֶף-אֲנִי**: ברביע לא בגרשיים

כו מג **וְתָרַץ**: במלעיל. **בְּהִשְׁמָה**: הבי"ת בקמץ קטן ושווא נח בה"א, יש לקרוא: בוה-שמה

כו מד **וְאֶף-גַּם-זֹאת**: תיבת **וְאֶף** מוקפת ולא במונח

כו מה **לְאֱלֹקִים**: האל"ף אינה נשמעת כלל

כו ה **וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ**: יש להיזהר לא להדביק את התיבות, תופעה זו של 'הדבקים' תחזור על עצמה מספר פעמים בפסוקים הבאים. **וְהָיָה עֲרֹכְךָ הַזָּכֵר עֲשָׂרִים שְׁקָלִים**: יש להאיץ מעט את קריאת התיבה **הַזָּכֵר** להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע 'והיה ערכך, הזכר עשרים שקלים' אלא **'והיה ערכך הזכר - עשרים שקלים'**

כו ח **וְהִעֲמִידוּ... וְהִעֲרִידוּ**: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה וכן הדבר גם בהמשך

כו ט **יְהִי-קֹדֶשׁ**: געיה ביו"ד הראשונה

כו י **לֹא יִחְלִפְנוּ**: ברביע ולא בזקף. **וְהָיָה-הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ**: העמדה קלה בה"א הראשונה בגלל הגעיה שם, יש להקפיד לבטא את השורק בתחילת התיבה השנייה שלא ייבלע בתוך סוף התיבה

¹ ככלל, שיש לו חריגים, מטרת החטף באותיות שאינן גרוניות היא להורות על קריאה בשווא נע - וכך יש לנהוג, ולא לחטף עצמו ועיין הערה קודמת.

² יש חומשים (ביניהם תנ"ך קורן) שהחליטו שאין כאן מלעיל מוחלט, ולכן הוסיפו מרכא בהברה האחרונה. אבל במדויקים שלנו הוא מלעיל ללא מרכא בסוף, וכן בכו לו.

הקודמת, נכון הדבר גם בהמשך בפס' לג	
כז טו וְהָיָה לָךְ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה	
כז כו אֲשֶׁר-יִבְכֶּךָ: תיבת אֲשֶׁר מוקפת לא בקדמא	
כז כח אַךְ-כָּל-חָרָם: אַךְ במקף לא במונח	
כז כט יַחֲרֹם: היר"ד בקמץ גדול והחי"ת בחטף קמץ	
כז ל וְכָל-מַעֲשֶׂךָ: יש להקפיד לבטא את העי"ן על אף שהיא בשווא נח, שלא יישמע 'מאסר' וכי"ב	
כז לג לָרַע: הלמ"ד בקמץ	
הפסרת בחוקותי ירמיהו טז יט – יז יד:	
יז ב בְּזִכְרִי: הכ"ף השנייה דגושה אחרי שוא נח. עַל גְּבָעוֹת הַגְּבָהוֹת: טעם טפחא בתיבת עַל	
יז ד וְשִׁמְטָתָהּ: הטי"ת בשווא נח על אף הקושי. וְהַעֲבַדְתִּיךָ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה והדלי"ת בשוא נח	
יז ו כִּי-יָבֹא טוֹב: טעם נסוג אחור ליר"ד	
יז ז מִבִּטְחוֹ: הטי"ת בפתח	
יז ח וְעַל-יֹבֵל: הבי"ת פתוחה. שְׂרָשִׁיו: השי"ן הראשונה בקמץ רחב. כִּי-יָבֹא חֵם: טעם נסוג אחור ליר"ד	
יז יא דָּגָר: הגימ"ל בפתח. עֲשֵׂה: טעם נסוג אחור לעי"ן	
ראשון של במדבר:	
א ז לַיהוָה: הלמ"ד בחירק מלא, אין לבטא שווא תחת היר"ד שהיא אינה מנוקדת כלל	
א ח לִישְׁכָּר: יש לקרא 'לִישְׁכָּר'	
א יח וַיִּתְּלֶדּוּ: געיה ביר"ד והלמ"ד בשווא נח ללא דגש	

כו כו בַּשְּׂכָרִי לָכֶם מִטֶּה-לֶחֶם רַאב"ע דן על החירק בשי"ן ומכנה אותו 'שבור', לשון נופלת על לשון. הרב משולם ראטה ז"ל בספר מבשר עזרא מעיר על זה, ומביא דוגמאות נוספות מלשון ראב"ע.

ובפ' בחקתי בשכרי, "שם הפעל ובא שבור כמו בשכבה ובקומה ר"ל כי המדקדקים הערביים יקראו החיריק בשם שבר כמ"ש הראב"ע בפ' וירשתם (דברים ד' א'). ובס' צחות פ"א ע"ב, ובמאזנים שער המלכים ע' ע"א. (ושם "וטעם השבר בעבור מטה לחם" וכו'). ועוד כאלה רבות. ובאיוב מ' י"ז יחפוז זנבו, "יעמוד ואין לו רע ועמית במקרא, והמפרשים הוציאוהו מגזרת חפץ, ואין לי בו חפץ". בצחות תחלת אות ד' דף ט"ז ע"ב כתב, כי אות ד' לא תחסר כי אם בכפולים. "רק יש מלת "אחת" והיא אחת במקרא".

כו לו // כו מא אליהוא (הגיגים) כתבי היד לא תמיד היו נר לרגלי המהדיר יעקב בן אדניה בן חיים [במק"ג שלו]. בפרשתנו יש שתי דוגמות המלמדות על הסטיות:

וְהַנְשָׂאֲרִים בָּכֶם וְהִבֵּאתִי מֶרֶךְ בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָת אֲבִיָּהֶם גֵּרֶסֶת כְּתָבִי הַיָּד הַטּוֹבִים.
והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם – בארצת איביהם = גרסת חומש מק"ג.
וכן גם כו מא: אף-אני אלך עמם בקרי = גרסת כתבי היד.

אף אף אלך עמם – בקרי = גרסת מק"ג.
א"ה: לפני המשך דברי ידידנו, נחלק את חלקי הפסוקים לפי הטעמות הטעמים לנוסח הנכון ולנוסח המוטעה.

[וְהַנְשָׂאֲרִים בָּכֶם] [וְהִבֵּאתִי מֶרֶךְ בְּלִבְכֶם] [בְּאַרְצָת] אֲבִיָּהֶם מחצית הפסוק לפני האתנח מחולקת
ע"י המלכים כלומר הזקפים והטפחא. החלוקה הראשונה היא בזקף הראשון בָּכֶם; הקטע
שאחריו מחולק ע"י הזקף השני בְּלִבְכֶם; כיון שנוטרה רק מילה אחת לפני האתנח היא מחולקת
בטיפחא שהוא המפסיק האחרון לפני אתנח וסילוק שהוא כמעט תמיד גם טעם אחרון³.

לפי ההטעמה המוטעית בדפוס ונציה מהדורת בן-חיים: והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם
יש כאן רק זקף אחד במילה בלבכם, ולכן הוא חוצה את הקטע שלפני האתנח, הרביע
(המוטעה) במילה בכם מחלק את הקטע הזה.

והמקרא השני: אף-אני אלך עמם בקרי כאן מדובר בקטע קטן של ארבע מילים (מוקפות
נחשבות אחת). הרביע מחלק את הקטע שלפני הזקף. הזקף נחשב מלך – מפסיק מדרגה שנייה,
והרביע משנה – מפסיק בדרגה שלישית. הפשטא במלה עמם מחלק את הקטע שנותר לפני
הזקף.

בהטעמה המוטעית אף אף בגרשיים מפסיק שליש – בדרגה רביעית; ולכן עמם מחלק את
הקטע שלפני הזקף, והמילים אף-אני מחלקים את הקטע שלפני עמם.
עתה נשוב לדברי אליהוא.

שתי הגרסות מסתברות בשני המקומות, ואין פלא שמצאנו בקורן לעתים קרובות גרסה
מועתקת ממק"ג. בספר כתר אר"ץ של ברויאר עמוד 52 הוא דן בחילופים כאלה.
לעתים ההחלפה היא השגרה [בגלל פסוק דומה], אך יש והגרסה נמצאת אצל בן
נפתלי או במסורת אחרת.

א"ה: מובאים כאן דברי ר"מ ברויאר ז"ל מהספר כתר ארם צובה והנוסח המקובל של
המקרא.

וְהַנְשָׂאֲרִים בָּכֶם וְהִבֵּאתִי מֶרֶךְ בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָת אֲבִיָּהֶם (ד' וי' כו, לו); לְבַשְׁשׁוֹ: בָּכֶם.
נראה, שד' החליף פסוק זה בחבירו שבעניין: וְהַנְשָׂאֲרִים בָּכֶם יִמְקֹרְ בַּעֲוֹנָם בְּאַרְצָת אֲבִיָּהֶם
(שם לט).

אף-אני אלך עמם בקרי (ד' וי' כו, מא); לְבַשְׁשׁוֹ: אף-אני.
בפרשה זו יש עוד פסוק אחד, הפותח באותן המלים: אף-אני אעשה-נא לכם (שם טז)
ונראה, שד' החליף את טעמי שני הפסוקים.

א"ה: על דברי אליהוא ואין פלא שמצאנו בקורן לעתים קרובות גרסה מועתקת ממק"ג.
יש להשיב שלענ"ד יש בזה פלא גדול! והלוא תנ"ך קורן בחלק התורה שבו בנוי על מהדורת
ר' וולף היידנהיים שנסתמך על יהב"י⁴. במקומות רבים דחה היידנהיים את נוסח ונציה על
סמך יהב"י. היו לו גם כתבי יד, אבל כנראה לא כל כך משובחים. אבל אין כל הצדקה לזה

³ לפעמים יש מרכא אחרי הטיפחא, אבל מילה בודדת לפני האתנח או הסילוק אם אינה מוקפת תמיד תוטעם
בטיפחא, מלבד מקום אחד מיכה ו ג המופיע בהפטרות בלק מוטעם במרכא במדויקים.

⁴ יקותיאל בן יהודה הנקדן, מוזכר גם בספרי הבחור.

שמהדירי קורן, המשיכו להגרר אחרי היידנהיים גם במקומות שגורס כבן-חיים בניגוד ליהב"י, או כמו כאן שסתם נגרר אחרי טעויות של בן-חיים. והנני יוסיף להפליא הפלא ופלא על 'סימנים' אשר נותן את הנוסח המוטעה בשני המקומות ומציין שבכתר ארם צובה בשני המקומות את הנוסח הנכון. אינני יודע מניין לו שכן הנוסח בכא"צ כי אין על זה עדות מרשימות מאורות נתן וקמחי. והשיטה שלו לנהוג צרות עין בנוסח כתר ארם צובה אף שמסתמכת על שאלת חכם אינה נכונה. לא בדקתי אם נוהג אותה צרות-עין גם בנוסח יהב"י. ע"כ הערה. ושוב לדברי אליהוא:

הטעמים המתחלפים הם לרוב גרש-רביע, זקף-רביע. אך יש חילופים אחרים. א"ה: מהדורה זו של מקראות גדולות היא כחמישים שנה מאז החלו להדפיס ספרים באותיות עבריות. כדי להכין מהדורה זו עם מסורה וטעמים אין ספק שבן-חיים השתמש בכתבי-יד. אבל כנראה במקומו לא היו בהישג ידו כתבי יד מעולים.

כו לד יעקב עציון שבת בשבתו בחוקותי עה אֶזְתַּרְצָה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשָּׁמָה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם אֶזְתַּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת־שַׁבְּתֶיהָ: בתנ"ך מופיע הפועל (של הרצאה) פעם יחידה בפרשתנו, בעניין 'פירעון החוב' של שנות השמיטה שלא קוימו על ידי ישראל: "אֶזְתַּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת־שַׁבְּתֶיהָ:". הרצאה פירושה אפוא תשלום, ולפיכך מי שמרצה מעות הוא מי שמשלם כסף לחברו. כך למשל נאמר בהלכות החנוכה: "אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה". וכשם שמרצים מעות, כלומר משלמים כסף, נותנים מטבע לאחר מטבע – כך אפשר להרצות דברים, היינו לומר אותם בצורה סדורה, כאדם המונה מטבעותיו. ואכן בלשון חז"ל מקובל הצירוף "הרצה דברים" – ומשם בא השימוש המקובל כיום בפועל זה: הִרְצָאָה, מְרַצָּה וכדומה. א"ה: יש להעיר על השימוש בלשון חז"ל תלמוד בבלי קידושין יד ב ואידך? ההוא להרצאת אדון הוא דאמא. רש"י להלכות על הענקו שלא יקשה צעניו כדמפרש קרא. שם לא מדובר בתשלום.

כו לט מהספר אם למקרא ולמסורת עמ' 246 של הרב ניסן שרוני נר"ו
וְאַף בְּעֹנֹת אֲבוֹתָם, אֲתֶם יִמְקוּ: כן הוא פיסוק הטעמים, ופי' המזרחי

<p>שרצה לומר: ואף בעוונות אבותם עם עוונם יחד, ימקו, עיין שם. וזהו שלא כפי' רס"ג ורש"י שפי' עוונות אבותם אשר אתם, וכן נראה מתרגום אונקלוס. אך במרפא לשון מביא נוסח אחר: דאחידין בידהון, עמהון</p>	<p>יתמסון, וכן הוא בתרגום יונתן, וזה מסכים לפיסוק הטעמים. ותיבות דאחידין בידהון הוא תוספת ביאור כעין מה שהוסיף בשמות כה. ואולי גם נוסח שלנו בתרגום אונקלוס יש לפרש כן.</p>
--	--

ע"כ מהספר אם למקרא ולמסורת. ועתה נחזי אנן, תחלה נביא את הפסוק כולו
וְהִנְשֹׂאֲרִים בְּכֶם יִמְקוּ בְּעֹנֹת בְּאֶרְצָת אֲבוֹתֵיכֶם וְאַף בְּעֹנֹת אֲבוֹתֵם יִמְקוּ:
המילה ימקו נשנית בתחילת הפסוק ובסופו. היא בעצם נשוא המשפט, כאשר נושא המשפט **וְהִנְשֹׂאֲרִים בְּכֶם** אינו מופיע בקטע שאחרי האתנח. אפשר היה לכתוב את הפסוק כך:
והנשארים בכם, ימקו בעוונם, ואף בעוון אבותם, אתם, בארצות אויביכם.
יתכן שכוונת התורה להטעים ולהבליט את 'ימקו'. ננסה לקרוא את הכתוב כך:
וְהִנְשֹׂאֲרִים בְּכֶם יִמְקוּ בְּעֹנֹת בְּאֶרְצָת אֲבוֹתֵיכֶם אֲתֶם יִמְקוּ: ללא וְאַף בְּעֹנֹת אֲבוֹתֵם.

כעין תהלים לז, כ פָּלוּ בְּעֶשְׂרֵן פָּלוּ: אבל התורה מוסיפה במאמר מוסגר שימקו אף בעוונות אבותם. כעת נעבור לתרגום. בתרגום של מפעל המקרא של בר-אילן: וְאֵף בְּחֻבֵּי אֲבֹתֶיהֶן בִּישִׁיא דְּאֲחִידִין בִּידֶהֶן יִתְמָסוּן: בתרגום זה (וכן בדפוס סביוניטה) אֲתָם מתורגם דְּאֲחִידִין בִּידֶהֶן; בנוסח המרפא לשון נוסף ל'לדאחידין בידהון' גם תרגום מילולי של אֲתָם 'עמהון'. דברי רש"י בנויים על חז"ל, נביא את פירוש המזרחי שהובא בקיצור ב'אם למקרא ולמסורת'.

כאילו אמר ואף בעוונות אבותם, כשהם אתם, דאם לא כן מאי אתם. אבל בתורת כהנים שנו, "ואף בעוונות אבותם אתם ימקו והלא כבר הבטיח המקום ברוך הוא לישראל שאינו דן אבות על ידי בנים, ולא בנים על ידי אבותם, שנאמר, 'לא יומתו אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות' (דברים כד, טז) 'אם כן למה נאמר 'ואף בעוונות אבותם אתם ימקו', אלא בזמן שהם תופשים מעשה אבותם דור אחר דור, הן נדונין על ידיהם". משמע דמכח קושית המקראות אמרו זה, וכן בפרק קמא דברכות⁵, ולא ממלת "אתם". ויפרשו מלת "אתם" עם עוונם, לא עם הנשאים, כאילו אמר, ואף בעוונות אבותם עם עונם יחד, ימקו:

אחרי הכל, נראה לפרש שהדרשה מסמיכות בְּעוֹנֹת אֲבֹתָם אֲתָם ופיסוק הטעמים אינו מפריע לדרשת הסמיכות. והטעמים מציבים מלכים במילים של העוונות, יִמְקֶן בְּעוֹנָם; וְאֵף בְּעוֹנֹת אֲבֹתָם, ועל כל אחד מהם ימקו.

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): php.gilionot/etn.ladaat.www

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
ff771febc5bf6a14/dvir/search#/0/u/ca/mail/com.google.mail//https

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל געשיאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺

⁵ בברכות ז א דורשים סתירה מפקד עון אבות על בנים (שמות כ, ד), אבל בסהדרין כז ב נדרש מכאן בדומה לדרשה מתורת כהנים.